

“Temel Hakların Koruyucusu Olarak Kırgız Cumhuriyeti Anayasa Kurulu ”

Erkinbek Mamyrov
Kırgız Cumhuriyeti
Yüksek Mahkemesi Anayasa Kurulu Başkanı

Hanımfendiler ve Beyefendiler,

Sayın Zühtü Arslan,

İlk olarak, Kırgızistan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesi adına, konferans katılımcılarının tamamını selamlıyor ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesini, 55. kuruluş yıldönümü münasebetiyle kutluyorum. Davet ettikleri ve anayasal denetimi gerçekleştiren kurumlar arasında deneyim alışverişine olanak tanıyan önemli bir platformda sunum yapma fırsatı sundukları için bu büyük etkinliği düzenleyen kişilere şükranlarımı sunmak istiyorum.

Şüphesiz, anayasal meşruiyetin sağlanması, insan hak ve özgürlüklerinin tanındığı ve güvence altına alındığı demokratik anayasal bir devletin varlığını sürdürmesi ve gelişimi için çok önem teşkil etmektedir. Konferans da bu amaca hizmet etmektedir.

Birey ve vatandaş hak ve özgürlüklerinin, temin edilmesini ve korunmasını sağlayacak açık bir yasal mekanizma olmaksızın, sadece ilan edilmesinin bu hak ve özgürlüklerin uygulanmasına olanak tanımadığına tarih boyunca şahit olduk.

Kırgızistan Cumhuriyeti, bu bağlamda bir istisna teşkil etmemiş ve insan haklarının korunması için gelişmiş, etkili bir sistem oluşturma ve bu sistemi güçlendirme ihtiyacının hâsıl olduğunu kabul etmiştir.

Anayasa Dairesi, anayasa yargısı aracılığıyla vatandaşların hak ve özgürlüklerini koruyan kurumlardan birisidir.

Anayasa Dairesi tarafından insan hak ve özgürlüklerinin korunması normatif denetim aracılığıyla sağlanmaktadır. İhtilaf konusu kuralın, en üst hukuki belge niteliğinde olan Anayasa'ya uygunluğunu değerlendiriyoruz.

Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, herkese, Anayasa ile kendilerine tanınan hak ve özgürlüklerinin bir yasa veya diğer normatif yasal düzenleme nedeniyle ihlal edildiği kanaatinde olmaları halinde, bu kanun veya yasal düzenlemenin anayasa uygunluğu konusunda itirazda bulunma hakkı vermektedir. Ancak Anayasa, bu süreci, doğrudan ilgili kişinin hak ve özgürlüklerinin ihlalinin tespiti olarak nitelendirmemektedir. Bu şekilde gerçekleştirilecek olan ve soyut denetim olarak adlandırılan anayasal denetim; kanun koyucunun, normatif ve yasal düzenlemeleri kabul etme aşamasında Anayasa ve Anayasa'nın insan hakları ve özgürlüklerini düzenleyen hükümlerine uymasını sağlama amacını taşımaktadır.

Hiç şüphesiz, bu soyut denetim ile vatandaşlara haklarını anayasa yargısı ile koruma imkânı tanınmıştır. Anayasa Dairesine gönderilen temyiz talepleri incelenmiş ve ihtilaf konusu işlemler nedeniyle hakları doğrudan etkilenmeyen vatandaşların yaptığı başvuruların sayısının, Anayasa Dairesine yapılan toplam başvuru sayısının yarısına tekabül ettiği görülmüştür.

Anayasa Dairesi tarafından yapılan karar denetimi, incelenen davaların çoğunun temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin olduğunu göstermektedir.

Özellikle, din özgürlüğünün korunmasını amaçlayan kararlar mevcuttur. Anayasa Dairesi, bu konudaki tutumunu açıklamış ve herkesin düşünce, din ve vicdan özgürlüğüne sahip olduğunu ve belirli bir dine mensup kişi veya grubun diğer dine mensup kişilere göre daha ayrıcalıklı bir konumda olmaması gerektiğini dile getirmiştir.

Anayasa Dairesi, ifade özgürlüğü, konuşma özgürlüğü ve basın özgürlüğü haklarını müdafaa ederken, Kırgız Cumhuriyeti Anayasası'nda ifade özgürlüğü, konuşma özgürlüğü ve basın özgürlüğünün, özgürce düşünme ve hakkında devlet tarafından yasal takibat başlatılma korkusu olmadan kendini ifade edebilme şeklinde tek ve ayrılmaz bir hak olarak düzenlendiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda bu hakkın, duyarlı şekilde ve diğer kişilerin Kırgız Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan hak ve özgürlüklerini ihlal etmeyecek şekilde kullanılması gerektiğini vurgulamıştır.

Anayasa Dairesi, dernek kurma özgürlüğü hakkında ise, bu hakkın kişinin devlet kurum ve kuruluşlardan herhangi bir izin almaksızın bir derneğe üye olma hakkını da kapsadığını belirtmiştir.

Dernek kurma özgürlüğünün mahiyetinde sadece vatandaşların birlik oluşturma iradelerini özgürce beyan etme hakkı değil aynı zamanda bağımsız olarak hedef ve amaç belirleme ve bunları gerçekleştirmek için çözümler üretme fırsatı ile bağımsızlığa dayalı diğer pek çok göstergeler gibi vazgeçilemez unsurlar da yer almaktadır.

Anayasa Dairesi, yargısal koruma hakkının farklı yönlerine ilişkin olarak, tutumunu mükerreren dile getirmiştir. Bilhassa, verdiği kararlardan birisinde, hakkında ceza kovuşturması başlatılan kişilerin savcının bu kararına karşı itirazda bulunma hakkı olduğu ve ayrıca mahkemenin, her şeyden önce, savcının ilgili kararı verirken gerekli usulü izleyip izlemediği, ceza davası açılması için gerekçe olup olmadığı ve yargılamaya engel durumlar olup olmadığını tespit etmelidir.

Dikkatinizi şu hususa çekmek isterim: Anayasa Dairesinin bir kanun hükümlerini anayasaya aykırı bulduğu durumlarda, bu hükümlere dayanan ve anayasal hak ve özgürlüklere ihlal teşkil eden iş ve işlemler iptal edilir.

Anayasa'nın üstünlüğünün ve ülke toprakları üzerindeki doğrudan etkisinin temin edilmesinin, büyük ölçüde, Anayasa Dairesi tarafından verilen kararların özellikle de yasal düzenlemelerdeki boşlukları belirten kararların icra edilme derecesine dayalı olduğu aşikârdır. Bu yöndeki ilk olumlu gelişme, yasa koyucuların ve uygulayıcılarının Anayasa Dairesi tarafından verilen kararları dikkate almalarıdır. Bu durumun, ülkedeki anayasal meşruiyetin seviyesi ve Anayasa ile güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin temini üzerinde olumlu bir etkisi vardır.

Sonuç olarak, vatandaşların temel haklarının korunması ve bunlara saygı gösterilmesinin, Anayasa Dairesinin önemli bir rol oynadığı devletin en önemli görevlerinden birisi olduğunu tekrar ifade etmek isterim.

İlgiliniz için teşekkür ederim.